

Гафурова О. В.,
*Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
професор кафедри аграрного, земельного
та екологічного права ім. академіка
В.З. Янчука*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ БІОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» [6], прийнята 25 вересня 2015 р., серед глобальних цілей сталого розвитку називає необхідність посилення міжнародного співробітництва для полегшення доступу до досліджень і технологій екологічно чистої енергії, включаючи відновлювані джерела енергії (далі – ВДЕ), енергоефективність та передові і екологічно чисті технології викопного палива, та сприяння інвестиціям у енергетичну інфраструктуру і технології екологічно чистої енергетики. Особливо важливим є розвиток цієї галузі для сільських територій. Так, Регламентом Європейського Парламенту і Ради від 17 грудня 2013 р. № 1305/2013 щодо підтримки сільського розвитку Європейським сільськогосподарським фондом сільського розвитку (EAFRD) та відміни Директиви Ради № 1698/2005 [5] встановлено, що відновлення сільської місцевості передбачає інвестиції в створення, поліпшення або розширення всіх типів маломасштабної інфраструктури, включаючи інвестиції у відновлювані джерела енергії та енергозбереження (п. 1 ст. 20).

З метою підвищення ступеню енергетичної безпеки та покращення екологічної ситуації, особливо актуальним стає розвиток технологій з виробництва ВДЕ і в Україні. Підписавши Протокол про приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (ратифікований Законом України від 15 грудня 2010 р.), наша країна взяла на себе зобов'язання до 2020 року досягти рівня 11% енергії, виробленої з ВДЕ в загальній структурі енергоспоживання, що закріплено у Національному плані дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року, затвердженому

розпорядженням КМУ від 1 жовтня 2014 р. № 902-р.¹ Крім того, Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 р., передбачено співробітництво між Україною та ЄС у сфері розвитку та підтримки відновлювальної енергетики з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони навколишнього середовища, а також альтернативних видів палива, зокрема сталого виробництва біопалива (ст. 338).

На сьогоднішній день, сільськогосподарське виробництво все більше починає розглядатися як одне із джерел відновлювальної енергії, яку використовують у т.ч. і інші галузі економіки. Крім того, виробництво біопалива сільськогосподарськими товаровиробниками створює умови для екологізації сільськогосподарського виробництва, адже, як слушно зазначає Т. В. Курман, така діяльність забезпечує подальший перехід до так званих «біотехноенергетичних» відносин, тобто практично до безвідходного виробництва [1, с. 126-127].

Агропромисловий комплекс віднесено до пріоритетних галузей економіки за напрямом виробництво біопалива, з орієнтацією на імпортозаміщення (п. 1 Переліку пріоритетних галузей економіки, затвердженого Розпорядженням КМУ від 14 серпня 2013 р. №843). При цьому саме галузь біоенергетики має чи не найбільший потенціал розвитку в Україні. Як зазначається у Національному плані дій з відновлювальної енергетики на період до 2020 року, затвердженому Розпорядженням КМУ від 1 жовтня 2014 р. № 902, такий стан речей обумовлений особливостями клімату, потенціалом аграрного сектору і наявністю необхідної робочої сили. Найбільший енергетичний потенціал мають такі види біомаси, як сільськогосподарські культури, відходи деревини, рідкі види палива з біомаси, біологічна складова твердих побутових відходів, біогаз.

¹ За законодавством ЄС кожна держава-член має гарантувати, що до 2020 р. доля енергії отриманої з відновлюваних джерел енергії у кінцевому сукупному її споживанні має становити не менше 20% (ст. 3 Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 р. щодо заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел, та якою вносяться зміни, а в подальшому скасовуються Директиви 2001/77/ЄС та 2003/30/ЄС [4].

Але, вказана галузь розвивається досить повільно. Хоча, про необхідність вжиття заходів щодо її державної підтримки зазначається у ряді нормативно-правових актів. Так, серед основних завдань Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2021 роки, затвердженої Постановою КМУ від 1 березня 2010 р. № 243, є: реалізація проектів з будівництва установок для виробництва біодизеля та паливного біоетанолу; реалізація проектів з будівництва установок, що працюють на твердому біопаливі та біогазі; реалізація пілотних проектів з будівництва установок для генерації електроенергії з використанням енергії біомаси; розроблення техніко-економічного обґрунтування та проекту будівництва типової сучасної міні-ТЕЦ, що працює на біомасі та інших альтернативних видах палива. Законом України від 14 січня 2000р. «Про альтернативні види палива» передбачено, що для стимулювання розробок і впровадження нових технологій, обладнання, матеріалів у процесі виробництва (видобутку) альтернативних видів палива, юридичним і фізичним особам мають надаватися субсидії, дотації, податкові, кредитні та інші пільги, встановлених відповідними законами України (ст. 9). Указом Президента України від 26 вересня 2003 р. № 1094/2003 «Про заходи щодо розвитку виробництва палива з біологічної сировини» вказано запровадити економічні механізми стимулювання виробництва машин, приладів, енергетичних установок, інших технічних засобів, що працюють на паливі з біологічної сировини, та використання їх у промисловості, енергетиці, на транспорті (п. 2).

Окремо слід виділити аграрне законодавство, в якому також встановлені заходи, спрямовані на забезпечення розвитку біоенергетики. Зокрема Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, схваленою Розпорядженням КМУ від 17 жовтня 2013 р. №806, передбачається надання пріоритетної підтримки харчовій та переробній промисловості – шляхом стимулювання виробництва нових видів продукції (біоетанолу, ріпакової та соєвої олії), виробництву альтернативних видів енергії, насамперед виробництва біопального з культур, продукція з яких не використовується з продовольчою метою та на корм тваринам. Крім

того, Законом України від 24 червня 2004 р. «Про державну підтримку сільського господарства» передбачено фінансову підтримку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів (ст.13). Слід звернути увагу, що цим нормативно-правовим актом до сільськогосподарської продукції (товарів) включено відходи, отримані при виробництві сільськогосподарської продукції (товарів), визначених у групах 1-24 УКТ ЗЕД згідно із Законом України «Про Митний тариф України». На думку А.В. Пастух, віднесення до сільськогосподарської продукції біологічного палива та енергії, що отримані при переробці та утилізації сільськогосподарської продукції (товарів) та їх відходів, є недоцільним, враховуючи наявність спеціального законодавства. Відповідно, і правове регулювання підтримки виробників такої продукції слід здійснювати не Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України», а спеціальними законами [3, с. 19]. На наш погляд, зважаючи на те, що відносини у галузі біоенергетики безпосередньо пов'язані із процесом сільськогосподарського виробництва, вони мають регулюватися саме аграрним законодавством.

Показовим прикладом того, як держава здійснює підтримку галузі, є її податкова політика. Так, у ПКУ передбачено лише застосування спеціального режиму оподаткування ПДВ на одержання біогумусу суб'єктами господарювання, які здійснюють діяльність у сфері сільського, лісового господарства та рибальства (пп. 209.17.8. п. 209.17. ст. 209). Також звільняються від обкладення ПДВ операції із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на ВДЕ, обладнання і матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з ВДЕ, матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва устаткування, яке працює на ВДЕ тощо (ст. 197). Тимчасово, до 1 січня 2019 року, звільнялися від сплати ПДВ операції з імпорту техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні, а також технічних та транспортних засобів, у т. ч. самохідних

сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні (п. 2 підрозділ 2 Перехідних положень ПКУ). Як слушно зазначає С.А. Оболенська, такий строк недостатньо обґрунтований, оскільки названі податкові пільги повинні поширюватися щодо зазначених операцій без обмеження строку їх дії [2, с. 13]. Що ж стосується вітчизняних виробників устаткування для виробництва біопалива, а також підприємств, які працюють на паливі з біологічної сировини, то податкові пільги для них взагалі не передбачені.

З метою забезпечення державної підтримки розвитку цієї галузі та визначення джерел її фінансування, необхідним, на наш погляд, є прийняття відповідної державної цільової програми, тим більше, що Концепція Державної цільової науково-технічної програми розвитку виробництва та використання біологічних видів палива схвалена Розпорядженням КМУ ще 12 лютого 2009 р., а також розроблення механізму реалізації заходів, що будуть в ній передбачені.

Список використаних джерел:

1. Курман Т.В. Система заходів забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва: поняття, ознаки, зміст. Право і суспільство. 2017. № 1. С. 123-128.
2. Оболенська С.А. Правове регулювання виробництва біопалива сільськогосподарськими товаровиробниками в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 21 с.
3. Пастух А.В. Правове регулювання вирощування та перероблення сільськогосподарської сировини для виробництва біопалива: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 216 с.
4. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC URL: <http://ec.europa.eu/>
5. Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 december 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005 URL: <http://eur-lex.europa.eu/>.

6. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Георгієвський Ю. В.,
доктор юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного пра-
ва Національного юридичного університе-
ту імені Ярослава Мудрого,
завідувач наукового відділу правового
забезпечення галузевого інноваційного
розвитку Науково-дослідного інститу-
ту правового забезпечення інноваційного
розвитку Національної академії правових
наук України

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

31.03.2020 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», що набу-де чинності 01.07.2021 року. Закон передбачає викладення в новій редакції ст.130 Земельного кодексу України. Так, згідно з абз. 8 ч. 1 ст. 130 Кодексу стає можливим набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення юридичними осо-бами, створеними і зареєстрованими за законодавством України, учасниками (засновниками) або кінцевими бенефіціарними влас-никами яких є особи, які не є громадянами України. В якості умови набуття права законодавець визначив схвалення такого рішення на референдумі. У разі ухвалення рішення на референдумі іноземці, особи без громадянства та юридичні особи зможуть набувати части-ки у статутному (складеному) капіталі, акції, паї, членство у юри-